ELÇİN

ÖLÜM HÜKMÜ

Türkiye Türkçesine Aktaran:
Azad Ağaoğlu

YAYIN NU: 693
EDEBÎ ESERLER 308

1. Basım: 2007
4. BASIM

T.C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI
16267

ISBN 978-975-437-642-5

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12
İnternet: www.otuken.com.tr
E-posta: otuken@otuken.com.tr

Kapak Tasarımı: Zafer Yılmaz
Dizgi - Tertip: Ötüken
Kapak Baskısı: Yeditepe Ofset
Baskı: GD Ofset Matbaacılık A.Ş.
Atatürk Bulvarı Deposite İş Merkezi, A5 Blok, 4. Kat, No:47
İkitelli OSB – Başakşehir – İstanbul
Sertifika Numarası: 32211 Tel: (0212) 671 91 00
İstanbul- 2018

Elçin (Elçin İlyas oğlu Efendiyev); Çağdaş Azerbaycan edebiyatının önde gelen isimlerinden, hikâye, eleştiri, senaryo, tiyatro yazarı. 13 Mayıs 1943'te Bakü'de doğdu. Babası İlyas Efendiyev de (1914-3 ekim 1996) Azerbaycan'ın şöhretli yazarlarındandır.

Elçin, orta tahsilini Bakü'de yaptı. Azerbaycan Devlet Üniversitesinin dil ve edebiyat fakültesinde öğrenim gördü. Bilim heyetinin kararıyla Azerbaycan İlimler Akademisi Nizami Dil ve Edebiyat Enstitüsüne asistan olarak kabul edildi.

1968'de Sovyet Yazarlar Birliğine üye oldu. Azerbaycan Yazıcılar İttifakı'nın idare heyeti sekreterliğinde, "*Edebiyat ve İncesanat*" (güzel sanatlar) gazetesinin redaksiyon heyetinde görev aldı. Hariçteki Azerbaycanlılarla kültürel ilişkileri yürüten "Vatan Cemiyeti" başkanı oldu. 1993'ten beri Azerbaycan hükümetinde Başbakan Yardımcısıdır.

İlk hikâyesi 1959'da yayımlandı. 1970'te "Azerbaycan Bedii Nesri Edebi Tenkitte" adlı tez çalışmasıyla filoloji (dil ve edebiyat) doktoru oldu. Aynı zamanda Bakü Devlet Üniversitesi'nde edebiyat nazariyeleri profösörüdür. Elçin'in hikâye ve romanları Rusça, Almanca, İngilizce, Fransızca, Macarca, Arapça, İspanyolca, Farsça ve Türkiye Türkçesinde olmak üzere dünyanın belli başlı dillerinde yayımlanmıştır. Kendisi de diğer dillerden çeşitli eserleri ana diline çevirmiştir.

Bir çok ödül kazanmıştır. Azerbaycan hikâye ve romancılığı hakkındaki tenkit yazısı "*Drujba Narodov*" (halklar dostluğu) dergisince 1973 yılının "en güzel makalesi" seçilmiştir. Hikâyeleri 1982'de Sovyet Yazarlar Birliğinin, yine 1982'de "*Nedelya*" haftalık dergisinin, 1983'te "*Literaturnaya Gazeta*'nın" ve 1977 ile 1984'te "*Smena*" dergisinin mükâfatlarına layık görülmüştür.

-I-
İstikbale Doğru

Akşam olmuştu; Bakü'nün aşağısından – Hazar yönünden hafif bir ilkbahar rüzgârı esiyordu; yine aynı rüzgâr, Tilki Geldi Mezarlığı'nda, Mezarlık İdaresi'nin bahçesindeki dut, incir, kiraz ağaçlarının taptaze yapraklarını belli belirsiz bir hışırtıyla seslendiriyordu ve bu hışırtı bahçeye yayılıyor, koca bahçenin o sıradaki geçici sessizliğine ve tekinliğine mahrem bir şeyler daha ekliyordu sanki.

Salakça, yaprakların hışırtısını duyuyordu elbette, ama ağaçlara doğru bakmıyordu; bekçi Eflatun'un kulübesinin damında, arka bacaklarını altına toplamış, ön bacaklarını ise ileriye doğru uzatmış olarak, o hafif ilkbahar rüzgârının estiği yöne – akşamüzeri uzaklarda kararmaya başlayan denize doğru bakıyordu.

Bekçi Eflatun'un kulübesinin damından bakılınca, aşağıya doğru Bakü'nün tamamı görülebiliyordu – Tilki Geldi Mezarlığı, şehrin tepelik kısmındaydı – ve gece olup da sokak lambaları, binaların ve sahil parkının ışıkları yanınca, Bakü'nün buradan görünen manzarası yeryüzünün en büyük mucizesi olacak, sırlarla dolu meçhul bir dünyaya dönüşüverecekti yine; *Salakça* da kaç geceden beridir yaptığı üzere, işte böyle çömelip oturarak, gözlerini sırlarla dolu o meçhul dünyadan çekemeyecek, ışıklar teker teker sönünceye dek bakacaktı; gece yarısı Mezarlık İdaresi'ne gelen giden arabalara, girip çıkan, sağa sola koşturup du-

ran insanlara aldırmayacak, karanlığın bastırmış olduğu Bakü'de o uzak ve meçhul binaların, sokakların, oradaki insanların ve köpeklerin kokusunu almaya çalışacaktı.

Son günlerin bütün geceleri aynıydı.

Ne var ki bu akşam dama erken bir saatte çıkmıştı; belki gece oluncaya değin buracıkta kalır, belki de inip gider, biraz dolaştıktan sonra tekrar çıkardı dama... Fakat şu bir gerçek ki, bu günün akşamı daha önceki günlerin akşamlarına pek benzemiyor gibiydi; bu akşam *Salakça* daha fazla endişeliydi, gerçi gözlerini şehre dikmişti ve başka hiçbir şeyle ilgilenmiyordu, ama aynı zamanda ara sıra irkiliyordu da, bir şeyler düşünüyor ve aklına gelen düşüncelerden ürperiyor gibiydi.

Tilki Geldi Mezarlığı'nda kimsenin umurunda değildi *Salakça*; *Salakça*'yı umursayan (umursayan ve anlayan) biri bulunacak olursa, köpeğe bir şeyler olduğunu da fark ederdi şüphesiz; *Salakça*, eskiden beri bahçede sümsük sümsük dolanıp duran o bildik köpek değildi artık, son zamanlarda ortalıkta pek görünmüyordu da; umursayan (ve halden anlayan!) biri bulunacak olursa, köpeğin kapkara ve hep hüzünlü bakan gözlerinde tuhaf bir ifadenin peydahlandığını da fark ederdi, üstelik bu tuhaf ifade, yiyecek bir şeyler bulmak, kendine savrulan tekmelerden kaçmak, soğukta sıcak, sıcakta ise serin bir yer aramak telaşından apayrı bir şeydi...

Salakça bütün hayatını Tilki Geldi Mezarlığı'nda geçirmişti. Kaderin, köpeği bu mezarlığa nasıl sürükleyip getirmiş olduğunu kimse bilmiyordu, bu konuya kafa yoran kimse de yoktu doğal olarak; şu var ki *Salakça*'yı Mezarlık İdaresi'nin bahçesinde gören ilk kişi Abdul Gaffarzade olmuştu.

Çiskinli – ve *Salakça* için çok çok uzaklarda kalmış olan – bir Eylül sabahıydı, ama o sonbahar çiskininin altında Tilki Geldi Mezarlığı'ndaki ağaçların hazan sarısında

hüzünden, üzüntüden ve gün gelip de yaşamın son bulacağına ilişkin ümitsizlikten zerre eser yoktu; o sonbahar çiskini hüznü de, üzüntüleri de, gün gelip yaşamın son bulacağına ilişkin ümitsizlikleri de yıkayıp götürmüş gibiydi; yine aynı ipince çiskin Abdul Gaffarzade'nin suratına indikçe adamın içini bambaşka bir huzur ve iyimserlikle dolduruyordu sanki, adam kendini daha sağlıklı, daha zinde hissediyordu ve o sonbahar sabahı bu duygular Abdul Gaffarzade'yi birilerini sevindirmeye, birilerine iyilik yapmaya (hem de beklenmedik bir iyilik yapmaya!) davet ediyordu. Bu gibi durumlarda Abdul Gaffarzade yeryüzündeki bütün kötülükleri de, terslikleri de, sahtekârlığı da, riyayı, ikiyüzlülüğü, ahlaksızlığı da –kısaca her şeyi– unutuveriyordu (en azından unuttuğuna inanıyordu); adamın içi dışı, fikri zikri aynen o sonbahar çiskini misali tertemiz oluyor, berraklaşıyordu sanki.

Abdul Gaffarzade, o çiskinli Eylül sabahı, içinde aniden başkaldırmış olan coşkun iyimserlik ve iyilikseverlik duyguları arasında, ellerini hep yaptığı üzere arkasında kavuşturarak genişçe göğsünü daha bir kabarttı ve kafasını kaldırarak bomboz sonbahar semasına baktı, ince çiskin adamın gözlüğünün camlarına serpeledi, Abdul Gaffarzade dünyayı bu ipince çiskin damlalarının arkasından seyretmeyi epey de zevkli buldu o sırada; hatta Tilki Geldi Mezarlığı'nın demir dış kapısının küçük kanadından Mezarlık İdaresi'nin bahçesine girerken gözüne takılan bekçi Eflatun – kısa boylu, kara kuru, yüzü gözü yıllardan beri güneşin altında ve tozun toprağın içinde yanıp kavrulmuş olan, ufak ve yemyeşil gözleri hep endişeyle parlayan bu adam bile Abdul Gaffarzade'ye yeryüzünün en kusursuz yaratılışa sahip mahlûklarından biri olarak göründü; gerçi bekçi Eflatun'u böyle görmek Abdul Gaffarzade'nin kendisinin bile komiğine gitmedi değil, ne var ki her şeye rağ-

men hayat çok güzeldi ve Abdul Gaffarzade işte bu güzel hayatın gerçek sahiplerinden biriydi.

Bekçi Eflatun, kulübesinin küçük penceresinden Abdul Gaffarzade'yi görür görmez hemen dışarı fırladı ve hızlı adımlarla adama yetişmek istedi; bekçi Eflatun, Abdul Gaffarzade'yi çok iyi tanıyordu ve adamın karartısını uzak bir mesafeden sezmekle, onun keyfinin yerinde olup olmadığını anlayabiliyordu; müdürün keyfi yerinde değilse, bekçi Eflatun saygı ve hürmetlerini uzaktan uzağa iletmeyi yeğliyordu elbette, adamın keyfinin yerinde olduğu anlarda ise (bu durum bekçi Eflatun'un fazladan bir miktar para ya da yeni bir imtiyaz koparabileceği anlamına geliyordu) hemen Abdul Gaffarzade'ye yaklaşarak halini hatırını soruyor, sonra lafı döndürüp dolaştırıp Hıdır'a getiriyor, Hıdır'ı rahmetle anarak hafiften ağlamaklı bir hal alıyor ve bakışlarını yere indirerek Hıdır'ın bu güzel günleri görmemesine ne kadar çok üzüldüğünden bahsediyor, neticede Abdul Gaffarzade'nin o anki iyi ruh halinin maddi yararlarından nasipleniyordu.

O sonbahar sabahı yine aynı durum yaşanacaktı muhtemelen, ama nereden peydahlandığı belli olmayan küçük bir köpek yavrusu, serçeler gibi cıvıldayarak bekçi Eflatun'un ayaklarının dibinde dolaşmaya başladı aniden, hatta adamın ayaklarının altında kalarak çiğnenecek gibi oldu neredeyse ve bekçi Eflatun, o güzel sonbahar sabahı karşısına çıkmış olan fırsatı kaçırmamak ve amacına ulaşabilmek için, eniği ayağının tekiyle bir kenara itti. Kahverengi siyah karışımı tüyleri çiskinde ıslanmış olan enik, bekçi Eflatun'un ayağı kendisine dokunur dokunmaz, tiz ve ince bir sesle havladı ve Abdul Gaffarzade hoşnutsuzlukla kafasını salladı. Bekçi Eflatun bu hoşnutsuzluğu hemen farketti elbette, olduğu yerde kalarak bir müdüre, bir de aniden ortaya çıkıvermiş olan o eniğe baktı ve ne yapacağına karar veremedi.

Abdul Gaffarzade:

"Al buraya getir bakayım onu." dedi.

Bekçi Eflatun, eniği, yeryüzünde herkesten fazla sevdiği bir mahlûkmuş gibi özenle kucağına alarak müdürün yanına koştu hemen. Kahverengi siyah karışımı tüyleri ıslanarak vücuduna yapışmış olan o enik, mezarlığa nereden gelmişti acaba? Tilki Geldi Mezarlığı'nda hiç köpek yoktu; zaten Abdul Gaffarzade, mezarlıkta kedi, köpek olmaması gerektiğine kaniydi ve Mirzaibi de, Vasili de, Ağakerim de bunu iyi bildiklerinden mezarlığa kedi, köpek sokmuyorlardı asla.

Enik, bekçi Eflatun'un kucağından kafasını uzatarak Abdul Gaffarzade'ye bakıyordu ve o bakışlarda bir güven, bir ümit vardı; zira henüz yeni doğmuştu ve yeryüzünün işlerinden büsbütün habersizdi, az önce bekçi Eflatun'dan yemiş olduğu tekme de hayatının ilk tekmesiydi muhtemelen. Evet, enik böyle bir güven ve böyle bir ümitle doğmuştu, ne var ki onun bu güveni de, ümidi de dünyanın umurunda bile değildi ve Abdul Gaffarzade, gözlerini enikten ayırmadan, o küçücük varlığın ileride nelerle karşılaşacağını düşünmeye başlamıştı. Daha ne tekmeler yiyecekti o enik? Bir süre sonra bakışlarındaki o güvenden de, ümitten de zerre eser kalmayacaktı (Abdul Gaffarzade'nin bundan hiç kuşkusu yoktu); peki neden böyleydi ki bu dünyanın işleri? Bu zavallı enik, dünyanın umurunda olmayacaktı madem, öyleyse neden gelmişti bu yeryüzüne? Boyuna tekme yiyerek nihayet açlıktan ölmek için mi? Bundan ne çıkardı? Amaç soyunun devam etmesi mi sadece? Böyle bir devamın ne anlamı olabilirdi?

Abdul Gaffarzade'nin işte böyle filozof kesildiği de vakiydi ara sıra.

Enik, bekçi Eflatun'un kucağından Abdul Gaffarzade'nin kucağına geçmek istiyor gibiydi; bekçi Eflatun'un da, Abdul Gaffarzade'nin de Tilki Geldi Mezarlığı'nda,

hatta bütünüyle yeryüzünde hangi mevkileri işgal etmekte olduklarını anlıyordu sanki. Abdul Gaffarzade siyah paltosunun cebinden bir mendil çıkarıp gözlüğünün camlarını sildi, dikkatlice eniğe baktı, sonra eniği bekçi Eflatun'un kucağından aldı ve kocaman elleriyle eniğin ıslak tüylerini okşadı. Abdul Gaffarzade bütün yaşamı boyu ilk kez kucağına bir köpek almış bulunuyordu, ilk kez bir köpeğin tüylerini okşuyordu; yine enik de o çiskinli sonbahar sabahı birkaç günlük yaşamında ilk kez olarak insan elinin (hem de kocaman ellerin!) sıcaklığını hissediyordu. Bu durum Abdul Gaffarzade'nin her şeyi gören bomboz gözlerinden kaçmadı elbette; adam, eniği bekçi Eflatun'a geri verirken, kemikli ve uzun parmağıyla bekçi kulübesini işaret ederek:

"Senin yanında kalıversin!" dedi.

"Baş üstüne!"

"İyi bak buna!" Abdul Gaffarzade tekrar eniğin kafasını okşayarak gülümsedi ve Mezarlık İdaresi'nin çift katlı binasına doğru yürüdü.

Bekçi Eflatun, Abdul Gaffarzade'nin keyfinin yerinde olmasından doğan bugünkü fırsatı eniğe kaptırdığını düşünüp bütün varlığıyla üzülüyordu. O kadar ki, Abdul Gaffarzade Mezarlık İdaresi'nin binasına girince eniği asfaltın üzerine çakıvermek geçti içinden, ama hemen de kendini toparladı elbette: koskoca adam bu eniği bekçi Eflatun'a havale etmişse eğer, bekçi Eflatun'un üzerine düşen görev eniğe elinden geldiğince iyi bakmaktı; zira Abdul Gaffarzade vermiş olduğu emirleri asla unutmazdı ve bekçi Eflatun adamın bu huyunu pek iyi biliyordu.

O çiskinli sonbahar sabahından itibaren, enik, Tilki Geldi Mezarlığı'nda bekçi Eflatun'la birlikte adamın kulübesinde yaşamaya başladı. Bekçi Eflatun, eniğe her gün bir kutu süt içiriyor, sucuk ve sosis, hatta bazen kurabiye bile alıyor ve Mezarlık İdaresi çalışanlarının gözleri önün-

de eniği besliyordu. Kısaca söylemek gerekirse, eniğe öyle şeyler yediriyor ve eniğin hizmetinde öylesine özenle duruyordu ki şayet Abdul Gaffarzade haberdar olursa, emrine harfiyen uyulduğundan emin bulunsun.

Bekçi Eflatun her sabah eniği kucağına alıp kulübenin önüne çıkıyor ve Abdul Gaffarzade'nin otobüsten inerek Mezarlık İdaresi'ne gelmesini bekliyordu. Abdul Gaffarzade her sabah eniği görüp gülümsüyordu; bazen dış kapının önünde kısa bir süreliğine durunca ise bekçi Eflatun, enik kucağında olduğu halde hemen müdürün önüne koşuyordu ve Abdul Gaffarzade kocaman eliyle eniğin kafasını ve sırtını okşayarak:

"Afferim!" deyiveriyordu.

Bekçi Eflatun ise eniğe söylenen bu "afferim"i neredeyse kendine söylenmiş olarak kabul edip yeryüzünün en mutlu insanı oluyor, daha doğru ifade etmek gerekirse, Abdul Gaffarzade'nin nazarında yeryüzünün en mutlu insanı olarak görünmeye çalışıyordu. Şu bir gerçekti ki daracık kulübede köpekle birarada yaşamak, üstelik köpeğe hizmet etmek ve dahası her sabah köpeği kucağına alarak Abdul Gaffarzade'nin gelişini beklemek bekçi Eflatun'u fazlasıyla bıktırmıştı; bekçi Eflatun içinden köpeğe nefret ediyordu haliyle, fakat yapayalnızken bile, hatta gecenin geç saatlerinde dahi köpeği dövecek cesareti kendinde bulamıyordu. Tilki Geldi Mezarlığı'nda, mezarlığı çevreleyen çitin de, kapının da, asfaltın da kulağı vardı ve herhangi bir gelişmenin, anında Abdul Gaffarzade'ye ulaşması mümkündü.

Enik ise o küçücük boyuna göre değildi bu arada... Bekçi Eflatun her gün sabah ve akşam olmak üzere eniği dışarı çıkarıp dolaştırıyordu. Ne var ki bu itten türeyen, dışarıda hiçbir icraatta bulunmuyordu; bekçi Eflatun'un kılıktan kılığa girmesi, tatlı sözler söyleyerek eniği kandırmak istemesi de sonuç vermiyordu asla; kulübeye dö-

ner dönmez ise enik ya midesini boşaltmaya ya da sidiğini akıtmaya başlıyordu hemen. Bekçi Eflatun kulübesinin zeminindeki, bazen hatta yatağının üzerindeki köpek pisliğini, köpek sidiğini temizlerken, "Abdul Gaffarzade'nin teveccühüne mazhar bir köpek olmak, bekçi Eflatun olmaktan daha yeğ." diye düşünmeden edemiyordu. Kendi içinden eniğe en berbat küfürleri savurarak kulübeyi silip süpürüyor, kulübenin havası temizlensin ve pislik kokusu gidiversin diye kapıyı açık bırakıyordu; ne var ki o koku günden güne artıyordu ve bekçi Eflatun'un kulübesine girilince, köpek tuvaletine girilmiş gibi oluyordu neredeyse.

Her gece, taksiler Tilki Geldi Mezarlığı'nın dış kapısına yanaştıkça bekçi Eflatun koşar adım votka şişeleri götürüp getiriyor, kumarcıları karşılıyor veya yolcu ediyor, sonra da kulübesine girerek kazandığı paraları– bir, üç ya da beş rublelikleri[1] cebinden çıkarıp düzenlemeye, o gecenin hasılatını (onluk, yirmibeşlik, ellilik, hatta yüzlük banknotları!) saymaya koyuluyordu ve bütün bunlar olurken enik –cini tutmuş gibi– delicesine havlamaya başlıyordu. Gece hayatının böylesine hızlı ve sorumluluk talep eden saatlerinde köpek havlamasına alışmak bekçi Eflatun için mümkünsüz bir şeydi; bekçi Eflatun'un kalbi hızlı hızlı çarpmaya başlıyordu, adam tedirgin oluyor, gayriiradî bir huzursuzluk duyuyordu içinden. Bekçi Eflatun'un bir şeylerden ya da birilerinden korkması değildi söz konusu olan; (Tilki Geldi Mezarlığı'nın Abdul Gaffarzade gibi bir sahibi varken kimden korkacaktı ki? Brejnev'in mi yoksa Abdul Gaffarzade'nin mi daha güçlü olduğu bile tartışılırdı aslına bakılırsa); sorun şu ki kulübede cereyan eden bütün bu operasyonlar için bir yalnızlık ve tanıksız bir ortam gerekiyordu; hesap kitap işleri bir tek bekçi Eflatun'u ilgilendiriyordu, bu işler bekçi Eflatun'un yaşamının bir parçası -hem de güzel bir parçası– olmuştu ve bekçi Efla-

[1] Ruble – Rus para birimi. (ç.n.)

tun, bu yaşama yıllardan beri alışmış bulunuyordu; yine bu nedenledir ki gecenin bir saatinde eniğin havlamaya başlayıvermesi adamın keyfini iyice kaçırıyordu.

Enik süt içip, sucuk, sosis ya da kurabiye yiyerek hızla büyüyordu; Mezarlık İdaresi çalışanları da –eniğin kimin himayesinde olduğunu bildiklerinden– ara sıra dondurma, marmelat, hatta ithal bisküvi bile yediriyorlardı ona; bu gidişten anlaşılacağı üzere, Tilki Geldi Mezarlığı'ndaki bu enik ileride yeryüzünün en şanslı köpeği oluverecekti. Üç aydan fazla bir süre, aynen böyle devam etti; sonra bardaktan boşanırcasına sonbahar yağmurunun yağdığı bir aralık günü –altı sene önce– müdürün genç ve sağlıklı sporcu oğlu aniden Hakk'ın rahmetine kavuşuverdi...

O cenaze törenini ve Abdul Gaffarzade'nin o cenaze töreninde söylediği sözleri her hatırlayışında bekçi Eflatun'un tüyleri diken diken oluyordu. Aynı cenaze töreni sırasında Abdul Gaffarzade, kalabalığın arasındaki (cenaze töreni öylesine kalabalıktı ki devlet büyüklerinden biri ölmüştü sanki) bekçi Eflatun'u görünce aniden bağırıvermişti:

"Ulan, Eflatun, git de duyur herkese! Düşmanlarımın istediği oldu işte, deyiver!"

Bekçi Eflatun, doğası itibariyle pek de coşkulu ve duygusal bir adam sayılmazdı; öte yandan şu yeryüzünde nice ıstırapların, nice işkencelerin tanığı olmuş, küçük yeşil gözleriyle uğursuzluğa mahkûm nice kaderler, aniden kayıveren nice hayatlar görmüş (bu arada kendisi de nice ocaklar söndürmüş) bulunuyordu; her şeye rağmen bekçi Eflatun o güne değin o suratı da, o bakışları da görmüş değildi kimsede (yaşamının sonuna kadar göremeyecekti de muhtemelen!); bomboz gözleriyle gözlüğünün camları arkasından bekçi Eflatun'a bakıp o sözleri söyleyen, insanoğlu değil, acının, üzüntünün ve dehşetin ta kendisiydi sanki...

O felaketin arkasından Abdul Gaffarzade bir süre işe gelmedi; nihayet oğlunu kaybedişinin üzerinden geçen bilmem kaçıncı gün yine otobüsten inerek Tilki Geldi Mezarlığı'nın dış kapısından içeri girdi. Bekçi Eflatun eniği kucağına alarak kulübesinin önüne çıkıverdi hemen. Ne var ki Abdul Gaffarzade eniğe bakmadı bu kez; bomboz gözleriyle gözlüğünün camları arkasından bekçi Eflatun'un gözlerinin içine baktı dimdik; o bakışların altında sırtına aniden bumbuz bir ter gelivermiş olan bekçi Eflatun ise yanlış yaptığını anlayarak müdürün karşısına enikle birlikte bir daha asla çıkmaması gerektiğinden emin oldu.

Akabinde oldukça belirsiz ve bekçi Eflatun'un aynı belirsizlik içinde ne yapacağını bilemez bir halde kaldığı bir durum çıkmış oldu ortaya: bekçi Eflatun eniğe ne şekilde davranması gerektiğine karar veremiyordu bir türlü, eniği eskisi gibi beslemeye devam etmeli miydi, yoksa onu kovmalı mıydı? Ne yapması gerektiğini Abdul Gaffarzade'ye soramazdı haliyle... Bekçi Eflatun bu konuda Mirzaibi, Vasili ve Ağakerim'e akıl danışmayı denedi; ne var ki Mirzaibi de, Vasili de, Ağakerim de omuzlarını kaldırmakla yetinerek bu işe karışmamayı yeğlediler, zira ortada Abdul Gaffarzade'yle ilgili belirsiz bir durum varsa, en iyisi bu işe hiç karışmamaktı.

Sabahları, bekçi Eflatun eniği alıp Abdul Gaffarzade'yi karşılamaya çıkmıyor; Abdul Gaffarzade de enikle ilgilenmiyordu artık. Enik, birkaç defa bahçede Abdul Gaffarzade'yi görerek adamın peşine takılmıştı da, müdür kendisini umursamamıştı bile. Genç ve sapasağlam sporcu oğlunun ani ölümüyle Abdul Gaffarzade öyle bir darbe almış bulunuyordu ki, başkası olsa bir daha belini doğrultamazdı; Abdul Gaffarzade'nin kendini toparlayarak her gün işe gelip gitmesi büyük bir kahramanlıktı aslında; bekçi Eflatun tamı tamına işte böyle düşünüyordu.

Günler birbirinin arkasından geçip gitmekteydi...

Bekçi Eflatun eniğe süt, sucuk ya da sosis alma konusunda eskisi gibi özenli değildi gerçi; kendi sofrasından artanları eniğin önüne koyuveriyor, sinirlenince ayağıyla bir kenara ittiriyor ya da kulağını çekerek eniği inletiyor; karda kışta bile boğazına bir ip geçirerek bahçenin aşağı başındaki akasya ağaçlarından birine bağlıyor ve enik midesini boşaltmadan onu kulübeye almıyordu; ama her şeye rağmen enik henüz kulübede yaşıyordu, yani yiyecek bir şeyler, başını sokacağı sıcak bir yer vardı henüz. Eniğin şımarık zamanları mazide kalmıştı; Mezarlık İdaresi çalışanları da Abdul Gaffarzade'nin enikle artık ilgilenmediğini bildiklerinden (Abdul Gaffarzade'nin dış dünyayla ilişkilerindeki küçük bir ayrıntı bile Mezarlık İdaresi'nde kimsenin gözünden kaçmıyordu) eskiden olduğu gibi kendisine dondurma, marmelat veya bisküvi vermiyorlardı.

Nihayet bekçi Eflatun'un kendine bir türlü hâkim olamayarak eniği tekmeleyip kulübeden attığı gün gelip çattı.

Rüzgârlı bir gündü ve henüz akşam olmuştu. Tilki Geldi Mezarlığı'ndaki defin törenleri sona ermiş bulunuyordu. Mezarlık İdaresi çalışanları çekip gitmişlerdi; buranın gece hayatı ise daha başlamamıştı. Bahçede kimsecikler yoktu. Rüzgâr öyle bir hızla esiyor ve öylesine uğulduyordu ki kulübesinin küçücük penceresinden dışarıyı seyretmekte olan bekçi Eflatun, "Böyle devam ederse bu gece müşteri az olacak." diye düşünmeye başlamıştı (yağmur, müşterileri etkilemiyor, hatta arttırıyordu bile; oysa rüzgârlı günlerde müşteri sayısında düşüş yaşanıyordu); müşterilerin azalması ise daha az kâr, dolayısıyla da daha fazla problem demekti haliyle. Öte yandan bekçi Eflatun'un oğlu Kolhoz, babasının vaat etmiş olduğu Jiguli[2] marka otomobili iple çekiyordu...

[2] Sovyet üretimi bir araba markası. (ç.n.)

Bahçeyi seyrederek kendi kendine rüzgârdan yakınıp duran bekçi Eflatun, Mezarlık İdaresi'nden çıkan hademe Nastya'yı gördü birdenbire. Nastya, Mezarlık İdaresi'ni hep en son terk ederdi.

Her sene kış gelir gelmez sırtına geçirdiği lacivert paltosunun bütün düğmelerini sıkıca kapatmış, kalınca yün şalını başına ve boynuna dolamış olan bu şişman (şişman, fakat sarkık değil) kadının yaşı ellinin üzerindeydi, ama hiç fena sayılmazdı henüz; alkolik kocası ölmüş, kızı Azeri bir çiçek tüccarıyla evlenerek Moskova'ya taşınmış bulunuyordu; oğlu ise askerdi ve halen Afganistan'da "düşman kuvvetlerle" savaş halindeydi. Bekçi Eflatun bütün bunlardan pek iyi haberdardı. Müşterilerin az olduğu böylesine rüzgârlı, yağmurlu, karlı veya fırtınalı kış akşamlarında bekçi Eflatun daha savaş yıllarından kalma kürküne sarınarak kulübesine zorlukla sığan demir yatağına uzanır uzanmaz, bu zayıf ve cüssesiz adamın aklına aniden hademe Nastya geliveriyordu. Nastya'nın, kalın kış paltosunun altından bile belli olan ve yürüdükçe iki tarafı ayrı ayrı salınan koca poposu, eğilerek Mezarlık İdaresi'nin zeminini süpürürken veya silerken elbisesinin yakasından görünen büyük göğüslerinin derin arası bekçi Eflatun'un gözlerinin önüne her geldiğinde, Tilki Geldi Mezarlığı'nda kazandığı paralara, Abdul Gaffarzade gibi bir adamın özel ilgi ve şefkatine mazhar olmasına ve kısa bir süre sonra Kolhoz'a bir otomobil alabilecek duruma gelmesine rağmen, adamın içini bir hüzün sarıveriyordu. Kader, bu ihtiyar yaşında adamın yüzüne gülüvermişti nihayet: onu Abdul Gaffarzade gibi bir azmana bağlamış, iyi kötü geçinip gidebileceği bir yaşam sunmuştu kendisine; ama her şeye rağmen dönüp dolaşıp sıradan bir bekçi oluvermişti işte (oysa Milli Eğitim Müdürü, hatta vali bile olabilirdi aslında!), yani ehemmiyetsiz bir insan olmuştu ve halihazırda

hademe Nastya'ya olsun söz geçirebilecek bir konuma sahip değildi...

O rüzgârlı akşamda, bekçi Eflatun, kulübesinin küçücük penceresinden rüzgâra karşı yürüyen hademe Nastya'nın lacivert paltosunun altından bile belli olan etli baldırlarına bakarak yutkundu önce; sonra da kulübeden çıkarak dış kapının önünde dikildi ve hademe Nastya tam da onun yanından yürüyüp geçmek isterken, Rusça:

"Domoy idyoş?"[3] diye soruverdi.

Hademe Nastya suratını rüzgârdan korumaya çalışarak:

"A kuda je eşyo?"[4] diye cevapladı.

"Çto doma? Odna da doma!"[5] Bekçi Eflatun tekrar yutkundu.

"A çto delat? Takova sudba!"[6]

"İdyom tuda."[7]

Bekçi Eflatun eliyle kulübeye işaret etti. Hademe Nastya o rüzgârlı akşamda böyle bir teklif beklemiyordu anlaşılan; açık seçik bir ilgiyle önce kendinden bir hayli kısa olan bekçi Eflatun'a, sonra kulübeye, nihayet tekrar bekçi Eflatun'a baktı.

"İdyom da! Vodaka toje yest... İdyom! Ladno da... Nikto ne videt... Horoşo budet..."[8]

"Tı eşyo na çto to spasoben?"[9] Hademe Nastya kahkahayı patlattı.

Bekçi Eflatun bu cüsseli kadının kahkaha atmasından yüreklendi ve bu kez Nastya'nın lacivert paltosunun ko-

[3] "Eve mi gidiyorsun?" (Rusça) (ç.n.)

[4] "Başka nereye gidebilirim ki?" (Rusça) (ç.n.)

[5] "Ne yapacaksın evde? Yalnız değil misin zaten?" (Rusça) (ç.n.)

[6] "Elden ne gelir? Kader bu!" (Rusça) (ç.n.)

[7] "Oraya gidelim." (Rusça) (ç.n.)

[8] "Gidelim işte! Votka da var... Gidelim! Haydi be... Kimse görmez... İyi vakit geçiririz..." (Rusça) (ç.n.)

[9] "Hâlâ bir şey geliyor mu yani elinden?" (Rusça) (ç.n.)

lundan tutacak cesareti buldu; hatta birazcık çekiştirerek ısrar etti:

"İdyom da!.. İdyom!.. Padarka toje dam da tebe..."[10]

Hademe Nastya aynı ilgi ve dikkatle bekçi Eflatun'a baktı yine; sonra da adamla birlikte kulübeye doğru yürüdü ve bekçi Eflatun'un peşinden kulübenin açık kapısından içeri girdi.

Rüzgârın uğuldayıp durması bir tarafa, daracık kulübenin içinde tuhaf bir durgunluk vardı; yine aynı durgunluk içinde bekçi Eflatun heyecanla (hem de ilk kez kadın görecek olan bir delikanlı heyecanı ile) çarpan kalbinin sesini duyuyordu. Yine yutkunarak:

"Snimay da palto,"[11] dedi ve heyecandan titreyen parmaklarıyla hademe Nastya'nın lacivert paltosunun düğmelerini açmaya çalıştı. O sırada bekçi Eflatun'un gözünde o daracık ve güzelim kulübenin dışında, paltosunun altında öyle bir vücut saklamış olan Nastya'nın dışında hiçbir şey, hiç kimse yoktu; bekçi Eflatun Tilki Geldi Mezarlığı'nı da, Abdul Gaffarzade'yi de (!) unutuvermişti büsbütün. Bekçi Eflatun'un içini heyecanlı, fakat aynı zamanda hoş bir aldırışsızlık kaplamıştı.

Lacivert palto hademe Nastya'nın vücudunu sımsıkı sarmıştı; paltonun düğmeleri de çok zor açılıyordu bu nedenle. Bir tek düğmeyi açmak bile bekçi Eflatun'un parmaklarını sızlattı; ama her şeye rağmen düğmeler birer birer açılacaktı işte; karısı fazlaca ihtiyarlamış olan bekçi Eflatun da felekten bir gün çalmış olacaktı böylece...

Tam da o sırada enik aniden havlamaya başladı; yatağın üzerinde, ayaklarını bekçi Eflatun'un yıllar yılı rengini kaybetmiş kirli battaniyesinin üzerine öfkeyle basıp boynunu ileri uzatarak, hademe Nastya'ya ve bekçi Eflatun'a doğru havlıyordu. Bekçi Eflatun eniği de unutuvermişti

[10] "Haydi be!.. Gidelim!.. Sana hediye bile veririm..." (Rusça) (ç.n.)

[11] "Çıkarsana paltonu." (Rusça) (ç.n.)

haliyle; havlama sesine irkildi ve parmaklarını Nastya'nın lacivert paltosunun yakasından çekerek fısıltılı bir sesle:

"Sus!" dedi. "Sus!"

Enik daha yüksek sesle havladı.

"Sus diye kime söylüyorum ben?!" Bekçi Eflatun ellerini uzatarak eniği yakalamak istedi, fakat enik yatağın yukarı başına doğru kaçtı ve kılıfının rengi kirden belli olmayan yastığın üzerine çıkıp kulübenin duvarına sinerek daha öfkeyle ve daha hızlı havlamaya başladı.

O sırada beklenmedik ikinci bir olay gerçekleşti: eniğin öylesine öfkeyle havlaması hademe Nastya'yı uykudan uyandırdı sanki, kadın votkayı da, hediyeyi de unuttu hemen; bu ihtiyar ve cılız adama yukarıdan aşağı bakarak yüksek sesle güldü ve:

"Tı je ne mojeş spravlyatsya daje sobakoy!"[12] diyerek o daracık kulübenin içinde geri dönüp paltosunun altından koca poposunu bekçi Eflatun'un yarım metre kadar ilerisinde sallayarak dışarı çıktı.

Bekçi Eflatun yutkunarak ve kalbi hâlâ heyecanla çarparak kulübenin daracık penceresinden hademe Nastya'yı izledi bir süre; Nastya Tilki Geldi Mezarlığı'nın dış kapısından çıkarak gözden kaybolunca bekçi Eflatun içinden taşan bir nefretle eniği boynundan yakaladı, yukarı kaldırarak hızla kulübenin zeminine çarptı, sonra da tekmeyi hayvanın göğsüne yapıştırarak onu kulübenin açık kapısından dışarı fırlattı.

Ömr-ü hayatında ilk kez bir insan tekmesi yemiş olan enik kuyruğunu kısıp kulübeden uzaklara kaçtı, çitlerin dibindeki çalılığa girerek daha önce asla duymadığı dehşetli bir korkuyla kulübenin açık kapısına doğru bakındı; eniğin bütün vücudu zangır zangır titriyordu ve enik, Tilki Geldi Mezarlığı'nda insanların asla şakası olmadığını da artık öğrenmiş bulunuyordu muhtemelen...

---

[12] "Bir köpekle bile başedemiyorsun." (Rusça) (ç.n.)

Bekçi Eflatun, eniğe yüksek sesle en ağza alınmayacak küfürler savurarak kulübenin kapısını kapattı ve o rüzgârlı akşamda üçüncü beklenmedik olay gerçekleşiverdi: bekçi Eflatun aniden (yüksek sesle değil elbette, kendi içinden) Abdul Gaffarzade'ye de küfürler savurmaya başladı; Abdul Gaffarzade'ye ilk kez küfrediyordu bekçi Eflatun; Abdul Gaffarzade bekçi Eflatun'un bir parça ekmeğini kazanmasına yardımcı olmuştu gerçi, ama her şeyi bu bir parça ekmekle ölçmek imkânsızdı doğal olarak... "Abdul'un kardeşi Hıdır da şerefsizin tekiydi, Adbul da şerefsiz bir adamdı, babası Hamal Orduhan da, sülalesinin tamamı da şerefsizdi işte!" Bekçi Eflatun küfredip duruyordu, ne var ki öfkesi dinmek bilmiyordu...

Günlerin birinde –deminki olaydan üç dört ay kadar sonra, ilkbahar gelip de Tilki Geldi Mezarlığı'nın bahçesindeki erik, kayısı, vişne, nar ağaçları çiçek açınca– Abdul Gaffarzade Mezarlık İdaresi'ne doğru yürürken birdenbire bahçenin ortasında peydahlanan o eniği görüverdi; enik büyümüştü artık, gözlerindeki o güvenden ve ümitten de zerre eser yoktu şimdi, her şeye rağmen Abdul Gaffarzade eniği tanıdı:

"Bu o enik değil mi?"

Bekçi Eflatun tedirgin bakışlarını enikten çekmeden ne söyleyeceğini bilemez bir halde bekledi. Abdul Gaffarzade uzunca bir zamandan beri enikle ilgilenmiyordu gerçi, ne var ki eniği bekçi Eflatun'a havale etmiş bulunuyordu nasıl olsa; dolayısıyla eniğin bu sahipsiz hali adamı öfkelendirebilirdi şimdi (böyle bir şey olsa bekçi Eflatun'un hayatı kayardı elbette!); ama o aptal köpek bu yerde bekçi Eflatun'un imdadına yetişti işte: boynunu öfkeyle uzatarak Abdul Gaffarzade'ye doğru havlamaya başladı; Abdul Gaffarzade'yi tanımış ve bu hale düşmesinde asıl onu suçlu buluyormuş gibi bir hali vardı.

Abdul Gaffarzade yavaş bir sesle, bekçi Eflatun'la değil kendi kendine konuşuyormuşçasına:

"Ne kadar da zavallı bir şeydi." dedi. "Oysa şimdi!.. Böyledir işte bu dünyanın işleri... Köpeğe bile iyilik yapmayacaksın!.."

Abdul Gaffarzade'nin, köpeklerin bile vefasız oluşuyla ilgili bu düşüncesinden cesaret bulan bekçi Eflatun, o köpek misali vefasız olmadığını vurgulamak istermişçesine adama yaranmaya çalıştı:

"Boş ver canım... Şey işte, sen söyleyiver adını, salakça bir şey zaten o köpek!"

O günden itibaren köpeğin ismi *Salakça* oluverdi.

Abdul Gaffarzade köpeğe sırt çevirmişti gerçi, ama onu kovmak hakkında herhangi bir emir vermiş de bulunmuyordu ve *Salakça* işte o zamandan beri Tilki Geldi Mezarlığı'nda sümsük sümsük dolanıp duruyordu.

Bugün, bütün bunların üzerinden altı yedi sene geçmiş bulunuyordu artık...

Salakça şimdi, yani bu Nisan gecesinde Tilki Geldi Mezarlığı'nda bekçi Eflatun'un kulübesinin damından Bakü'nün gece manzarasını seyrediyordu; Tilki Geldi Mezarlığı'nın dışındaki o meçhul dünyanın ışıkları teker teker sönüyor, ama *Salakça* yerinden kıpırdamıyordu bir türlü.

Bir süre, yani birkaç saat kadar önce *Salakça* biraz gezip dolaşmak için olsun damdan inmedi, damın üzerinde çömelerek geceyi bekledi ve Tilki Geldi Mezarlığı'nın gece hayatına –sık sık mezarlığa gelip giden taksilere, bekçi Eflatun'un müşterileri koşaradım karşılayıp ihtiyaçlarını görmesine, Mezarlık İdaresi'nin bahçesine girip çıkan gece misafirlerine, bağırıp çağıran, düşe kalka yürüyen sarhoşlara, Mirzaibi'nin, Ağakerim'in ve Vasili'nin bazı insanları çağırarak onlara çeşitler emirler vermelerine, yani bu üç kişinin Tilki Geldi Mezarlığı'nın gece hayatını

düzenli tertipli bir şekilde yürütmesine –kısaca hiçbir şeye aldırmadan, bütün geceyi kulübenin damından görünen şehir manzarasını seyrederek- geçirdi...

Bakü'nün ışıkları yavaş yavaş sönmekteydi...

Tilki Geldi Mezarlığı'nın dışındaki o meçhul dünya baştanbaşa sırlarla doluydu...

...Sonra gün ağarmaya başladı...

Mezarlık İdaresi'nin bahçesini bir sessizlik kapladı, ama *Salakça*, bunun geçici bir sessizlik olduğunu da çok iyi biliyordu: bir süre sonra Mezarlık İdaresi'nin çalışanları gelecekti, sabah saatleri geçecek, öğle olacak, defin törenleri bitecekti; imamlar, mezar kazıcı berduşlar ve dilenciler mezarlığı terk edecekti; akşam olunca Mezarlık İdaresi'nde de mesai bitecek ve gece hayatına hazırlık başlayacaktı. *Salakça* kendini bildi bileli Tilki Geldi Mezarlığı'nı, yani yıllardan beridir içinde yaşamakta olduğu bu dünyayı hep böyle görmüştü; ama bu dünyanın dışında sırlarla dolu meçhul bir dünya daha vardı, nitekim o meçhul dünya son günlerde *Salakça*'yı kendine doğru çekip duruyordu.

Salakça, artık Tilki Geldi Mezarlığı'nda yaşamak istemiyordu.

Salakça, artık Tilki Geldi Mezarlığı'nda yaşayamıyordu.

Köpek, bugüne değin Tilki Geldi Mezarlığı'nın geniş arazisinin dışına hiç çıkmamıştı, tesadüfen buralara gelen köpeklerle karşılaşmış, kancıklarla düşüp kalkmış (hep de kancıklar gelip bulmuştu *Salakça*'yı), ama hiçbir zaman mezarlığın dışına çıkmayarak birbaşına yaşamıştı hep, çünkü diğer köpekleri kovuyorlardı Tilki Geldi Mezarlığı'ndan, *Salakça*'ya ise herkes alışmıştı artık, bağırıp çağırıyor, bazen tekmeliyor, hatta taş bile atıyor, fakat asla kovmuyorlardı.

Salakça, karnını doyuracak kadar yiyecek buluyordu hep: gece ziyafetlerinden artakalanlar köpeğe fazlasıyla yetiyordu.

Ne var ki *Salakça* artık burada kalmak istemiyordu.

Meçhul ve sırlarla dolu o dünya *Salakça*'yı kendine doğru çekiyordu.

Ve o Nisan sabahı erkenden *Salakça* damdan indi, sol bacağını kaldırarak sidiğini bekçi Eflatun'un kulübesinin taşlarla örülmüş duvarına boşalttı, bu hareketiyle bir tek bekçi Eflatun'la değil, Tilki Geldi Mezarlığı'nın tamamıyla vedalaşmış oldu sanki ve kulaklarını kısıp, yeni dünyasına, yeni hayatına– meçhul bir istikbale doğru koşarak Mezarlık İdaresi'nin dış kapısından çıktı.

-II-
Azizimin Cefası Romanı

İşte o Nisan sabahı gün ağarır ağarmaz, daha sabahın kö-ründe, mahalledeki dış kapılar cırıldayarak açılmaya, suyla dolu çaydanlıklar ocağa konmaya, insanlar bahçedeki tuvaletlere girip çıkmaya, mahalleli birbirine 'Günaydın' demeye, çocuklar ekmek almak için Ağabala'nın fırınına koşmaya başlayınca, yeni günün ilk haberi mahallenin tamamına ulaştı: Hatice kadın geceleyin Hakkın rahmetine kavuşmuş. Böylesine –yani kara haberli günlerde hep olduğu üzere- kadınlar siyah yemenilerini alelacele başlarına bağlayarak Hatice kadının evine akışmaya, erkekler ise zavallı Hatice kadının tek katlı, üç odalı evinin önündeki küçücük bahçede toplanmaya başladılar.

İnsanlar teker teker o küçücük bahçeye girdikçe, Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Bölümü'nün dördüncü sınıfında okumakta olan talebe Murat Yıldırım, 1 Eylül tarihinden itibaren sekiz aydan beri oturmakta olduğu bu mahallenin gözle görülemeyen telgraf sistemine şaşırıp duruyordu: mahalledeki çıkmazların, evlerin duvarları, kapıları, pencereleri, hatta sokağa döşenmiş taşlar bile birbirine haber ulaştırıyordu sanki; olup biten her şeyden, bu civarda cereyan eden herhangi bir olaydan, üstelik gece ya da gündüz olmasına bakmaksızın, mahallenin tamamı bir anda haberdar olabiliyordu. Talebe Murat Yıldırım, sağ elinin baş parmağının tırnağı ağzında olduğu halde mahallenin erkeklerini izliyordu; sonra birdenbire tırnağını yemekte olduğunu fark etti ve elini ağzından çekiverdi.

Kadınlar ağlaya ağlaya eve girip çıkıyor, evin üç küçük odasını (o sıradan talebe Murat Yıldırım'ın ve Hüsrev Hoca'nın kirada kaldıkları odaları), balkonu silip süpürüyor, evlerinden un, yağ, şeker getiriyor, tas, tencere, kap kacak tedarik ediyor, helva pişirmek, yufka açmak için hazırlık yapıyorlardı. Erkekler ise ikişerli üçerli gruplar halinde yavaş sesle konuşuyor, cenazeyi camiye götürüp yıkatmak, ölüm kâğıdı almak, mezarlıkta yer ayırtmak, zavallı Hatice kadının saat kaçta defnedileceğini belirlemek, başsağlığı dilemeğe gelecek olanları ağırlamak için çay, şeker, limon almak, merhumenin beceriksiz oğlu Fare Balaniyaz'a haber ulaştırmak gibi konuları müzakere ediyorlardı.

Küçücük bahçenin yukarı tarafında, tuvaletin yanı başında taşlarla örülü bir çeşme vardı ve talebe Murat Yıldırım işte o çeşmenin yanında, ne yapacağını bilemez bir halde dikilmekteydi. Bu genç adam kalabalıktan hazzetmeyen biriydi zaten, insanların arasında rahat edemiyor ve kısa boyunun, kaba yüz çizgilerinin, sırtındaki belli belirsiz kamburun, tarağa yatmayan diken diken, simsiyah ve sert saçlarının herkesin dikkatini çektiğini düşünürdü hep; böyle düşündükçe de içi sıkılıyor, heyecanlanıyor ve bir bahane bularak insanlardan uzaklaşmaya çalışıyordu. Ne var ki gece olup da yatağına yattığı zaman sabah, öğle veya akşam birbirleriyle konuşup eğlenen hep rahat tavırlı o insanların – şehirli talebelerin (özellikle aralarında talebe kızlar da varken), ya da yayınevlerinde, Yazarlar Birliği'nde düzenlenen çeşitli mülakatlardaki, edebiyat toplantılarındaki genç yazarların (özellikle de ateşli konuşmalarıyla ünlü ve sürekli olarak milletini düşünüyor gibi bir hali olan Selim Bedbin gibi yazarların!), genç edebiyat meraklılarının – yanından dikkat çekmeden uzaklaşmanın utancı talebe Murat Yıldırım'ın bütün vücudundan soğuk terler boşanmasına neden oluyordu; kendisini büsbütün anlamsız ve lüzumsuz bir insan olarak görmenin

doğurduğu çaresizlik duygusu o küçük odanın dört duvarı arasına sığmayarak yirmi yedi yaşına gelmiş olan bu adamı ağlatıyordu: talebe Murat Yıldırım gecenin ortasında yatağının içinde o zavallı Hatice kadın ve kapı komşusu Hüsrev Hoca duymasın diye sesini boğmaya çalışarak ağlıyordu işte. Sonra yine sabah oluyor, üniversitede dersler başlıyordu tekrar; hep sağa sola koşturup duran, biraraya gelince de görüştükleri kızlardan, beraber yaşadıkları kadınlardan bahseden (yoksa uyduruyorlar mıydı hepsini?) talebelerin akıllarının ucundan dahi geçmiyordu ki sabahtan akşama değin kitap okuyan, çeşitli gazete ve dergileri bıkıp usanmadan takip eden, derslerde çok özenle notlar alan bu asık suratlı genç – talebe Murat Yıldırım öylesine zor geceler geçirebilirmiş meğersem; kimse, talebe Murat Yıldırım'ın bugüne kadar hiçbir kızla görüşmediğini, hiçbir kadınla beraber olmadığını, hatta hiç çıplak kadın görmemiş olduğunu, yirmi yedi yıllık yaşamı boyunca çıplak bir kadını gizlice olsun dikizleyemediğini aklının ucundan dahi geçirmiyordu işte. On dört, on beş sene önce memleketindeki o güzelim dağlardan kopup gelen nehrin kıyısında köylü kadınlardan biri kendi kızını yıkarken kızın çıplak göğüslerini görmüştü talebe Murat Yıldırım; kızlar gerçek yaşamda değil, hayal dünyasındaydılar talebe Murat Yıldırım için; yıllar geçtikçe bu genç adam kızlarla cismani değil, manevi bir arkadaşlık yapıyordu sadece. O zorlu gecelerin, yeryüzünde başka kimseye değil, sadece talebe Murat Yıldırım'a özgü olan o hisler dünyasının apayrı bir hüznü, kırılganlığıyla beraber tuhaf bir de tesellisi ve dayanıklılığı vardı. Talebe Murat Yıldırım, içinde yirmi yedi yaşına yakışmayan o tuhaf duygular baş kaldırınca ninesinin sesini duymaya başlıyordu her şeyden önce. Talebe Murat Yıldırım, öldükten sonra da –ölüm duygusu köy kütüphanesinde çalıştığı dönemlerde sıkça rahatsız ediyordu kendisini– ninesinin sesini duyacağını

vehmediyordu bazen; bu seste bambaşka bir mahremiyet vardı ve bu ses, özellikle Bakü'ye taşındıktan sonra talebe Murat Yıldırım'ı bir an olsun yalnız bırakmıyordu. Sıkıldığı anlarda, içinden sınavlara hazırlanmak ya da kitap okumak gelmeyince, gözleri matbaa harflerinin siyah renginden, parmakları kalem tutmaktan yorulunca, sinemalarda izlemeye değer bir film yoksa (hafiye filmlerinden de, Hint filmlerinden hazzetmiyordu talebe Murat Yıldırım; Sovyet filmlerinden ise sadece eleştiri alanları izliyordu: eleştiriliyorsa, bir şeyler var demektir), tiyatroya gidip her zamanki gibi ilk sıralardan birinde oturmak da istemeyince canı (sinemaya da, tiyatroya da, ara sıra konsere de hep yalnız gidiyordu) biraz dolaşmak için sahil parkına çıkıyor ve insanların gözlerinden uzak olmaya çalışarak ağaçların ya da çalılıkların arasından yürüyordu hep. İşte o zaman kendisine hiç nasip olmayan (hiçbir zaman da nasip olmayacakmış gibi görünen!) bir dünyada – topu topu on adım ilerisinde el ele tutuşmuş, ya da birbirlerinin koluna girmiş olan, dertsiz tasasız, iyi giyimli gençleri – genç erkeklerle kızları görünce, o gençlerin önünde açılmış olan sonsuz bir genişliği, tertemizliği ve aydınlığı da görür gibi oluyordu talebe Murat Yıldırım; sonra da kendisini saran daracık, rutubet kokan, sıkış tıkış bir dünyayı neredeyse cismani olarak hissediyordu ve benzeri durumlarda ninesinin sesi sonsuz bir özlemin de sesi oluveriyordu; o özlem köy, dağ, orman, çimen, nehir özlemi değildi artık, sevinç gibi, keder gibi, ya da arzular gibi bir şeydi, talebe Murat Yıldırım'ın bütün içine sinmiş olan mekânsız bir duyguydu yani. Talebe Murat Yıldırım o sesi seviyordu elbette, ama yine o seste kaderin ebedî mahkûmiyeti vardı talebe Murat Yıldırım için. Ninesinin sesi şöyle söylüyordu sanki:

"Ben senin ninenin sesiyim, o güzelim dağların, o güzelim ormanların sesiyim ben. Seni ben yetiştirdim, seni

ben büyüttüm, ne var ki sen işte bu güzel sahil parkında hep şimdiki gibi yapayalnız olmaya, hep böyle yakışıksız durmaya, hep böyle utangaç olmaya mahkûmsun; nitekim o güzelim dağların, o güzelim ormanların koynunda, yerden kaynayıp çıkan pınarların, şırıl şırıl nehirlerin yanında da şimdiki gibi anlamsız ve lüzumsuz bir mahluktun..."

Talebe Murat Yıldırım Ahundof Devlet Kütüphanesi'ne gidip Profesör Kraçkovski'nin[13] Rusçaya çevirdiği Kuran'ı okuyor ve daha anlaşılır olması için bazı ayetleri Azericeye çeviriyordu. Bunu önceleri daha sıkça yapıyordu, son dönemlerde ise ara sıra yapar olmuştu. Devrimden sonra Kuran'ın Azericeye tercümesi yayınlanmamıştı, bu nedenle de kütüphanelerde Azerice Kuran bulmak imkânsızdı. Rusça neşirden yararlanmak için bile özel bir izin gerekiyordu ve talebe Murat Yıldırım büyük bir zorlukla o izni almayı başarmış bulunuyordu.

Kuran'ın Âl-i İmran suresinde şöyle buyruluyordu:

"Allah size yardım ederse, artık size üstün gelecek hiç kimse yoktur. Eğer sizi bırakıverirse, ondan sonra size kim yardım eder?"

Talebe Murat Yıldırım, Allah'ın, kendisini bırakıvermiş olduğuna ve bu nedenle hayatının hep böyle sürüp gideceğine inanıyordu. Allah, ona yardım etmemişti işte, başka kimse de yardım edemeyecekti kendisine. Fakat bütün bunların sebebini bilmiyordu talebe Murat Yıldırım: ne günah işlemişti acaba, neden bırakıvermişti Allah onu, neden hep kendi kendisiyle mücadele etmek zorundaydı, neden içi içini yiyip duruyordu adamın?

---

[13] Kraçkovski İgnati Yulianoviç (1883-1951) – Sovyet şarkiyat okulunun kurucularından, SSCB Bilimler Akademisi üyesı. Petersburg Üniversitesi'nin Doğu Diller Bölümü'nü bitirmiş (1905), ortaçağ ve çağdaş Arap edebiyatının pek çok eserini Rusça'ya kazandırmış, Kuran-ı Kerim'in Rusça'ya açıklamalı çevirisini yapmıştır. 450'den fazla bilimsel çalışması vardır. (ç.n.)

Bir nedeni olmalı mutlaka... Kuran, sebepsiz ceza olmadığını buyuruyor zaten...

Ninesinin anlattığı bir efsane (bir efsane değil gerçekti belki) talebe Murat Yıldırım'ın bir türlü aklından çıkmıyordu: Peygamber her sabah bir gölün kenarından geçermiş. Birkaç erkek çocuk güle oynaya yıkanırlarmış gölde. Bacakları sakat bir çocuk ise özlem dolu gözlerini gölde yıkananlara dikip hüzünlü hüzünlü bakarmış hep. Çocuğun özlem dolu bakışlarındaki hüzne daha fazla dayanamayan Peygamber, Allah'a dua eder: *"Bu çocuğu neden böyle sakat yarattın Allah'ım?"* Allahu Teâlâ şöyle buyurur: *"Sen Ben'im adaletimden şüphe mi ediyorsun?"* Ertesi gün Peygamber, sakat çocuğun iyileştiğini ve diğerleriyle birlikte güle oynaya gölde yıkandığını görür. Çocuğun gülen gözlerinde özlemden eser yokmuş artık. Bir gün, iki gün geçer. Üçüncü gün Peygamber o çocuğun sabah erkenden göle geldiğini görür. Çocuk, uçlarını yonarak sivrilttiği sazları, bir süre sonra yıkanmak üzere göle gelecek olan çocukların yüzüne, gözüne, karnına saplansın diye gölün dibine dikiyormuş teker teker. Peygamber şöyle dua eder: *"Affet beni Allah'ım..."*

Talebe Murat Yıldırım, o iyi giyimli, rahat tavırlı gençlerin birbirlerine sarılıp öpüştüklerini de görüyordu bazen; hemen de adımlarını hızlandırıyor, o sarılmadan ve öpüşmeden kaçıp kurtulmaya çalışıyordu bir an önce. Kıza sarılıp öpüşen genci tanıdığı da oluyordu talebe Murat Yıldırım'ın (Bakü'de geçirdiği dört seneye yakın bir süre zarfında pek çok insan tanımıştı talebe Murat Yıldırım, ne var ki kendisini tanıyan kimse yoktu ve bu tek taraflı tanışıklık apayrı bir hüzün ve ümitsizlik kaynağıydı...), üniversitenin koridorlarında veya bahçesinde babalarının parasıyla aldıkları pahalı sigaraları içip, restoran, kafe ve barlarda gece yarılarına değin süren eğlencelerin ardından

hâlâ kafaları zonklayarak gezip tozdukları kızlarla ilgili ahlaksız muhabbetler eden talebelerden biriyle karşılaşınca Murat Yıldırım'ın karamsarlığı ve ümitsizliği bir düşmanlığa dönüşüyordu hatta; kızı takip ederek adresini öğrenmeyi, sonra da imzasız bir mektup yazarak öpüştüğü gencin gerçek yüzünü ortaya çıkarmayı düşünüyor, hızlı adımlarla yürürken mektubun metnini kafasının içinde oluşturuyordu da. Fakat bir süre sonra az önceki yapayalnızlığın hüznü sarıyordu her şeyi.

Talebe Murat Yıldırım, öldükten sonra da ninesinin sesini duyacağını vehmediyordu gerçi, ama öldükten sonra her şeyin bitmesi gerekiyordu. Bu, göreceli bir gerçekti ne var ki, yani henüz hayatta olan insanlar açısından böyleydi durum, oysa asıl hakikat ölümle birlikte belirecekti kim bilir? Her şeyin bir oyundan ibaret olması mümkün değildi zira. Neyse işte... Talebe (şimdilik talebeydi de yarın kim olacaktı acaba: köy öğretmeni mi, bir taşra gazetesinde muhabir mi, tekrar kütüphaneci mi yoksa?) Murat Yıldırım yaşadığı sürece ninesinin sesini duyacağından emindi. Talebe Murat Yıldırım daha küçük bir çocukken, babası, herkesin unutuvermiş olduğu o köydeki yaşamın sıkıntılarından, Kruşçev'in,[14] eşek beslemek için bile koymuş olduğu büyük vergilerden (o vergiler yüzünden her taraf sahipsiz eşeklerle dolmuştu zaten!..) bıkıp usanarak genç karısını ve küçücük çocuğunu bırakıp Rusya'ya gitmiş, bir daha da kendisinden haber alınamamıştı. Annesi bir süre beklemiş, nihayet geçinemeyeceklerini anlayınca komşu köyden dul, çirkin ama yirmi seneden beri kolhozda[15] muhasebecilik yaparak zengin olmuş bir adama varmış ve çocuğu ninesi büyütmüştü. Ama bunlar değil-

[14] Kruşçev Nikita Sergeyeviç (1894-1971) – 1953-1964 yılları arasında Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Başkanı. (ç.n.)

[15] Sovyet rejimince, tarlaların ve üretim araçlarının birleştirilmesi sonucu oluşturulan zirai üretim kooperatifleri. (ç.n.)

di aslolan; aslolan şuydu (en azından talebe Murat Yıldırım böyle düşünüyordu işte): ninesinin sesi o güzelim dağların, ormanların ve nehirlerin sesiydi gerçekten de; o yerlerde talebe Murat Yıldırım'ın yapayalnızlığının dağlar, ormanlar ve nehirler dışında bir tanığı yoktu ve bu gerçek, talebenin, kendi mevcudiyetinin anlamsızlığı ve lüzumsuzluğuyla ilgili düşüncelerini biraz yumuşatıyordu; dağların, ormanların ve nehirlerin koynunda bir mahremiyet de vardı öte yandan, zira talebenin dertten tasadan uzak çocukluk yılları o yerlerde geçmiş bulunuyordu ve bütün bunlar onun kalbinde sıcak bir hatıra olarak yaşıyordu hâlâ.

O güzelim dağların eteklerinde, bir daha asla geri dönmeyecek olan o güzelim çocukluk yıllarında, geleceğin üniversite talebesi Murat Yıldırım'ın hayallerinin, zirvesi de, etekleri bembeyaz karla kaplı Babadağ'ın, çıplak yalçın kayaların, arasından coşun nehirlerin şırıl şırıl aktığı derin uçurumların koynuna sığmadığı o dönemde, o küçücük çocuk kendi hayal dünyası içinde en büyülü ülkeleri dolaşıp zalim şahlarla, cesur ve âdil şehzadelerle, güzel prenseslerle, devlerle, cinlerle, konuşan kuşlarla, Süleyman Peygamber'le görüşüyordu; öte yandan küçük Murat, ninesinin geniş eteğinin dibinden ayrılmıyordu asla. Ninesi un bulup da tandırda ekmek, ya da saçta lavaş pişirdiği anlarda, semaver yakarken, bahçeden pancar toplarken o büyülü dünyada olup bitenlerden bahsediyordu sürekli olarak. Talebe, ninesinin anlattığı olayların beynine kazınmış olduğunu köy kütüphanesinde çalıştığı dönemde aklının ucundan dahi geçirmiyordu; Bakü'nün vurdumduymazlığı, mazotu, dumanı, asfaltı arasında o büyülü sohbetleri aniden hatırlayacağını bilmiyordu henüz; ne var ki talebenin kendini kaptırıp gittiği o büyülü memleket yoktu artık: cesur ve âdil şehzadeler de, güzel prensesler de işte o masalların ait olduğu bir uzaklıkta kalmışlardı.

Ninesi sabahın köründe kalkıyor, çuvalını kapıp geleceğin üniversite talebesini de yanına alarak biçilmiş, hasadı kaldırılmış buğday tarlasına gidiyordu. Ta öğleye değin yer yer dökülüp kalmış olan başakları topluyorlardı beraberce; güneş iyice yaktığı ve her ikisi yorgunluktan adım dahi atamaz bir hale geldikleri zaman kolhoza ait o biçilmiş buğday tarlasının orta yerindeki yalnız çitlembik ağacının gölgesinde oturuyorlardı. Ninesi Nuh nebiden kalma küçük bir boduçta getirdiği ve zaman zaman çitlembik ağacının altına gelerek yerini değiştirip hep gölgede tutmayı başardığı sudan birkaç avuç alıp yüzünü gözünü yıkıyordu. Sonra da torununun eline biraz su döküyordu ve geleceğin üniversite talebesi o yakıcı güneşin altında güzel bir serinlik hissediyordu. Ninesi sonra küçük dağarcığını açıp mayalanmış hamur ekmeğiyle iki üç yeşil soğan çıkarıyordu, torunuyla birlikte yavaş yavaş geveliyorlardı, daha sonra ise ninesi sırtını çitlembik ağacına yaslayarak uyuklamaya başlıyordu. Ne tuhaf: ninesi uyuklamaya başlar başlamaz serin bir rüzgâr çıkıyordu hep; çocuk, o serin rüzgârın, ninesinin anlattığı o uzak (aynı zamanda da yakın) ve büyülü dünyadan estiğini düşünüyordu hep. Ninesi bir süre sonra kalkıp çalışmaya koyuluyordu tekrar, geleceğin üniversite talebesi ise o yalnız çitlembik ağacının altından kıpırdamıyordu artık: ninesinin sabahtan beri anlatıp durduğu o büyülü dünyaya, cesur şehzadelerin, güzel prenseslerin, kuşların dilinden anlayan apak saçlı, apak sakallı Süleyman Peygamber'in yanına gitmiş oluyordu.

Eve dönünce ninesi, topladıkları başakları sundurmaya açtığı kilimin üzerine boşaltıyor, sonra başakları tokmakla dövüyor, sonra samanı rüzgârda savuruyor, sonra başağı kalburdan geçiriyor ve sürekli olarak bir şeyler anlatıyor, anlatıyor, anlatıyordu...

Bir adamın on çocuğu, bir de karısı varmış ve hep beraber küçük bir kulübede oturuyorlarmış. Kulübe çok sıkışık olduğundan geceleri birbirinin karnına yapışarak uyurlarmış. Karısı durmadan yakınır, "Böyle hayat mı olur?" diye adamın kafasını şişirirmiş. Nihayet adam dayanamayarak Kafdağı'nın tepesine çıkıvermiş. Kafdağı'nın nasıl bir yer olduğunu bilir misin sen? Bizim işte şu dağlar yok mu; onlar Kafdağı'nın yanında küçük birer tepe bile değil yani... Neyse, adam Kafdağı'nın tepesine çıkıp ellerini kaldırarak dua etmeye başlamış: "Allah'ım." demiş; "O kulübede yaşamak imkânsız artık. Cehennem azabı görüyoruz orada. Ya bizi feraha erdir, ya da benim canımı al ki kurtulayım." Adam böyle dua edince, gök gürlemiş, yıldırımlar çakmış, fırtınalar kopmuş. Adam, duasının işitildiğini anlayarak geri dönmüş. Karısını kulübenin önünde saçını başını yolarak ağlarken bulmuş. "Ne oldu?" diye sormuş karısına. Karısı şöyle cevap vermiş: "Kulübede oturuyorduk, birdenbire gök gürledi, yıldırımlar çaktı, fırtınalar koptu, Hazret-i Mikail, yanında bir merkep olduğu halde çıkageldi ve 'Allahu Teâlâ, bu merkebin de sizinle birlikte kulübede yaşamasını emretti.' dedi. Merkep işte kulübede duruyor." O günden itibaren adam, karısı, on çocuk ve bir merkep aynı kulübede yaşamaya başlamışlar. Merkeple bir yatıp, merkeple bir kalkıyorlarmış. Bir süre böyle geçmiş. O sıkış tıkış kulübenin içinde karısının vırvırı bir yandan, merkebin kahrı öteki yandan adamın canına tak etmiş. Dayanamayıp tekrar Kafdağı'na çıkmış adam. Ellerini kaldırıp duaya başlamış: "Allah'ım! Ya bizi şu merkebin zulmünden kurtar, ya da canımı al ki kurtulayım; böyle bir hayat olmaz çünkü..." Yine gök gürlemiş, yıldırımlar çakmış, fırtınalar kopmuş; adam, duasının işitildiğini anlamış yani. Geri dönünce karısının, çocuklarının kulübenin önünde toplanarak sevinçten zıplayıp oynadıklarını görmüş. "Ne oldu?" diye sorunca karısı şöyle cevap vermiş:

"Kulübede oturuyorduk, birdenbire gök gürledi, yıldırımlar çaktı, fırtınalar koptu, Hazret-i Mikail gelip merkebi aldı götürdü." O günden beri adam, karısı ve on çocuğuyla birlikte aynı kulübede mutlu mesut yaşayıp durmuşlar hayatlarının sonuna kadar...

Talebe Murat Yıldırım iyi hatırlıyordu: ninesi sundurmadaki kilimin üzerinde başakları elekten geçirirken anlatmıştı bu hikâyeyi. Geleceğin üniversite talebesini en fazla şaşırtan şey, hikâyenin Kafdağı'yla ilgili kısmı olmuştu; köylerini dört bir taraftan çevreleyen, zirvesi karlı, koyu ormanlarla kaplı dağları, yalçın kayaları bile bir hiç hükmünde bırakan dağlar varmış meğersem yeryüzünde... Yıllar geçtikçe her şey unutulur gibi olmuştu gerçi, ne var ki bir türlü uyuyamadığı işte böyle gecelerden birinde, zavallı Hatice kadının işte bu evinde o hikâyeyi anımsayıvermişti talebe Murat Yıldırım; en tuhafı da o hikâye talebe Murat Yıldırım için bir nevi teselli olmuştu üstelik...

...Çocuklar, delikanlılar evlerinden getirdikleri sandalyeleri bahçeye diziyorlardı; kadınlar da bardak, tabak, kaşık falan getiriyorlardı evlerinden. Mahalle erkekleri arasında da bir vazife paylaşımı yapılıyordu. Hüsrev Hoca ise tek kelime bile söylemiyordu yine; gölge misali dolaşıyordu mahalle erkeklerinin arasında. Sonra yine aynı mahallede oturan Molla Esedullah geldi, cenaze merasimiyle ilgili yapılması gerekenleri söyledi ve eve çıkıp cenazenin konduğu odaya girdi. Mahalleden biri ölüm kâğıdı almak üzere gitti, bir diğeri ise yer ayırtmak için Tilki Geldi Mezarlığı'nın yolunu tuttu. Tilki Geldi Mezarlığı'nda yer ayırtmanın çok zor olduğunu biliyordu herkes, merhumun dedeleri ve ebeveyni de aynı yere gömülmüşse eğer, bin bir güçlükle onların mezarlarının yanı başında bir yer almak mümkün olabilirdi belki. Zavallı Hatice kadının atalarının nerede gömülü olduğunu ise kimse bilmiyordu.

(Tilki Geldi Mezarlığı'nda gömülmüşlerdi kuşkusuz, ama koca mezarlığın hangi tarafındaydı acaba mezarları?) Fare Balaniyaz beceriksizin tekiydi zaten, o bile bilmiyordur bunu. Mezarları kaybolup gitmişti belki; ne var ki zavallı Hatice kadın namazında niyazında bir insandı ve kendisini Yeni Mezarlığa –Müslüman'ı, Yahudi'si, Hıristiyan'ı birbirine karışmış olan mezarlığa defnetmek yakışık almazdı. Böyle bir durum mahallelinin şanına uygun değildi asla. Zavallı Hatice kadının her ne suretle olursa olsun Tilki Geldi Mezarlığı'nda toprağa verilmesi icap ediyordu. Fırıncı Ağabala bir fırsatını bulup koca bir semaverle geldi o sırada (mahalledeki en büyük semaver fırıncı Ağabala'nın evindeydi), hemen de fırına geri dönmek zorundaydı adam; kapıdan çıkarken:

"Et için birini gönderdim." deyiverdi. Bu sözler, cenaze için kullanılacak etin teminini fırıncı Ağabala üstleniyor, demekti. Pirinç de, yeşillik de, baharat da, turşu da aynı şekilde mahalleli tarafından temin edilecek ve zavallı Hatice kadının defni mahallenin şanına uygun bir şekilde yapılacaktı.

Daha dün zavallı Hatice kadın da mahalle insanlarından biriydi. Sabah yatağından her günkü problemlerle kalkmış, günü her günkü problemlerle geçirmiş ve ertesi günden iyi şeyler umarak girmişti yatağına. O problemler de, o ümitler de yoktu artık. Günlerin birinde bir bebek doğmuş, büyümüş, ihtiyarlamış, Hatice kadın olmuş ve işte bu gece o zavallı Hatice kadın göçüp gitmişti bu dünyadan. Burada şaşılacak bir şey yoktu elbette, ama bahçedeki çeşmenin yanında dikilmekte olan talebe Murat Yıldırım, bütün bunları düşündükçe dört bir yanını sarıp sarmalamış olan bir hüzün bulutunun içine giriyor gibi hissediyordu kendini. Mesele zavallı Hatice kadının ölümü değildi sadece. Sekiz ay kadar bir süreden beri kiracı olarak oturduğu bu evde Hatice kadının günlük yaşamını

da, isteklerini de, problemlerini de çok iyi öğrenmiş bulunuyordu talebe Murat Yıldırım; oysa bütün bu istekler ve problemler şu an çok anlamsız, çok cılız görünüyordu. Öyle ki talebe Murat Yıldırım'ın kendi yaşamı, kendi istekleri, kendi problemleri, geçirdiği zorlu geceler, memleketindeki o güzelim dağlar, ormanlar ve nehirler, hatta ninesinin sesi bile bu anlamsızlığın ve cılızlığın içinde eriyerek kayboluyor gibiydi.

Talebe Murat Yıldırım tırnağını yediğini fark etti yine, hemen de elini ağzından çekiverdi. Üniversitede kızlar, kendi aralarında, "Zavallının midesinde kurt var galiba, o yüzden hep tırnağını yiyip duruyor." diye konuşuyorlardı. Erkekler ise, "Öyle olduğuna bakmayın onun," diyorlardı, "kurt midesinde değil kalbinde; hasetçinin tekidir..." Talebe Murat Yıldırım bu konuşmalardan habersizdi elbette, yine de tırnak yeme alışkanlığından kurtulmaya çalışıyordu olanca gücüyle. Ne var ki her defasında elini ağzına ne zaman götürdüğünden haberi bile olmuyordu kendisinin...

Bahçedeki çeşmeden gece gündüz su damlıyordu ve mahallenin tamamı uyuduktan, Hüsrev Hoca da, zavallı Hatice kadın da uykuya daldıktan, mahalle koyu bir sessizliğe gömüldükten sonra çeşmeden damlayan suyun sesi daha net duyuluyor, talebe Murat Yıldırım'ın yattığı odaya kadar ulaşıyordu hatta. Bu ses, talebe Murat Yıldırım'ın sinirine dokunuyordu önceleri, uyutmuyordu adamı, ama günlerin birinde Hüsrev Hoca bir yerlerden bulmuş olduğu koca bir kerpetenle çeşmeyi tamir etmeye kalkınca zavallı Hatice kadın şaşırarak: "A-a-a..." demişti, "Ne diye dokunuyorsun çeşmeye? Bırak aksın işte... Bırak ses gelsin... Siz çıkıp gidiyorsunuz hep, ben yalnız başıma kalıyorum burada; sokakta, kapı önünde ne kadar oturulur ki? Ses olmayınca sıkıntıdan patlayacak gibi oluyor insan..." Hüsrev Hoca tek kelime bile söylemeden odasına

dönmüş, çeşmeden her zamanki gibi su damlamaya devam etmişti yine. Fakat en tuhafı şuydu ki Hatice kadının o sözlerinden sonra çeşmeden damlayan suyun sesi talebe Murat Yıldırım'ın sinirine dokunmuyordu artık; zor anlarında talebe o su sesiyle bir nevi iletişim kurar gibi olurdu hatta.

Hatice kadın her üç, dört günden bir Yeni Pazar'a giderek kiloyla çekirdek alıyor, eve gelip çekirdeği kavuruyor, sonra da sokak kapısının önünde, üzerine ince bir minder attığı tahta iskemlesinde oturup sokaktan gelip geçenlere, mahalle çocuklarına yüz elli gramlık bir bardak dolusu çekirdek on kapik[16] olmak üzere satıyordu. Bardak kırılmasın diye içine kâğıt yapıştırmıştı Hatice kadın, ne var ki kâğıdı öylesine kalın yapıştırmıştı ki yüz elli gram yerine yüz gram ancak alırdı. Taze kavrulmuş çekirdek dolu torbanın yanı başında kâğıttan yapılma küçük torbacıklar da bulunurdu ve Hatice kadın, çekirdeği bu torbacıklara koyarak satıyordu. Torbacıkları yapmak için gereken kâğıdı ise talebe Murat Yıldırım'dan temin ediyordu hep. Talebe Murat Yıldırım her sabah okula giderken gazete alıyor, sabahları otobüsler çok kalabalık olduğundan gazeteleri gündüz ders dönüşü okuyor, otobüste okuyamadıklarına ise odasında göz atıyordu ve bütün bu süre zarfında Hatice kadın sabırla gazeteleri bekliyordu; kendisi para verip de gazete almıyordu asla, talebe Murat Yıldırım'dan gazeteleri alınca özenle keserek küçük torbacıklar yapıyordu ve keyfi basbayağı yerine gelmiş olarak:

"Sizleri çok beğeniyorum işte!.." diyordu. "Siz köylüler akıllı insanlarsınız. Karı kız peşinde de koşmuyorsunuz hiç!.. Köyden gelip okuyup adam oluyorsunuz!.. Bizimkiler de şoför falan oluyorlar işte!.. Benim geri zekâlı, fare avcısı oldu baksana!.. Sizleri çok beğeniyorum ben!.. Sen de çok akıllısın, yemin olsun; dikkat ediyorum da gece

[16] Kapik – Rus para birimi, rulenin 1/100'ne eşittir. (ç.n.)